

UN MIL·LIARI A VILASSAR DE MAR

per Josep de C. Serra-Ràfols  
Membre de l'Institut d'Estudis Catalans

Fou descobert casualment el dia 12 de juny de 1954, en treballs d'anivellació de terra que s'efectuaven en una finca propietat del senyor Antoni Vilalta i París, situada en part al terme municipal de Cabrera de Mataró i en part al de Vilassar de Mar, però el lloc de la troballa corresponia a aquest darrer, encara que està allunyat del nucli urbà situat, com és sabut, a la part de marina. La distància del mil·liari al mar era d'aprop de dos kilòmetres.

L'extrem superior de la part conservada de la columna quedava a 80 centímetres sota del nivell del terreny abans de l'explanació, i en fer aquesta quedà gairebé a flor de terra, cosa que determinà la seva descoberta, però no es pensà que tingués cap interès. Com que hauria fet nosa per a les llaurades es decidí arrencar-la. Es feu un sot a l'entorn i en comprovar que seguia avall i estava molt sòlida, es decidí lligar-la a un tractor i arrabassar-la d'aquesta manera. Es feu aquesta operació i la columna es trencà, però com que el troç que quedava enterrat quedava prou fondo per a no esser un destorb es deixà a lloc i es tornà a soterrar. Fou a les hores que el senyor Vilalta observà que aquella columna tenia gravades unes lletres, comprengué el seu interès i comunicà la descoberta al Comisari d'Excavacions Arqueològiques de Mataró senyor Marià Ribas, que s'en feu càrreg, i, d'acord amb el Comisari Provincial senyor Baró d'Esponellà, feu en el lloc de la troballa una exploració en la que col·laboràrem. Es tornà a descobrir la part soterrada, i es veié era un monolit de pedra arenosa de Montjuïc, que abans de trencar-se en l'operació que hem narrat amidava 2'10 metres d'alçada, però com que ja faltava la part alta, devia tenir uns 3 metres. Noranta centímetres correspondien a la base, de secció quadrada, que amidava 60 cm. de costat, i la resta, 1'20 m., a una columna cilíndrica de 56 cm. de diàmetre. La base quadrada està encocixinada el que es podria interpretar en el sentit que estava destinada a restar totalment visible, però no fou així sinó que en part fou soterrada a l'origir-se el mil·liari. El monument degué ésser treballat ignorant les circumstàncies del lloc on havia d'ésser posat i fou enterrat una mica menys de la meitat del basament. A sota no hi havia cap dispositiu especial de fonamentació.

La parte inferior de la inscripció quedava uns 80 cm. per sobre d'un mur que limitava la via, i a 1'30 metres sobre del nivell d'aquesta. En torn del Mil·liari es feren algunes descobertes interessants. En primer lloc uns fragments de planxa de bronze, de 55 mm. de gruix, que presentaven una curbatura igual a la de la columna, el que fa pensar que aquesta en part anava revestida de metall. Això sembla demostrar que el mil·liari tenia dintre de les senyalitzacions de la via una remarcable importància. També es trobaren tres monedes romanes, d'èpoques tan diverses com un denari de Tiberi, un altre de Trajà i un petit bronze de Gal·liè.

Com hem dit tocant al mil·liari, ran d'ell, separat tan sols per un espai de 10 cm., es descobrí en una longitud de 14 metres, una paret que limitava la via, d'un gruix d'uns 60 cm. i una alçada màxima conservada de 70 cm. (dels que uns 20 cren de fonament), i, paral·lelament, a 9 metres de distància, aparegueren les restes més degradades d'altre paret. Entre elles no es trobà, contra el que teòricament podia esperar-se, la pavimentació de la via. Sols a un nivell aproximat al fonament de les parets, es trobà una capa poc definida, un xic més premsada, que representaria el seu nivell antic. No és pas massa estrany, ja que les dades referents a les múltiples i ben disposades capes dels pisos de les vies romanes són eminentment teòriques i no es donen en molts llocs, i hem de pensar que en llargs trajectes oren pistes de terra, com ho oren les nostres carreteres abans de la generalització dels mètodes de Mac Adam.

No és de pensar que la via tingués a tot arreu l'amplada exoesiva de nou metres, com tampoc que anés limitada per parets com les trobades aquí. La causa devia ésser l'existència a aquell lloc d'un cementiri bastant important una part del qual pogué ésser explorat més o menys detingudament. En la part estudiada es descobriren 18 sepultures de teules, 3 en taules de fusta, un ossari en una fossa revestida i els fonaments de dues sepultures en forma de torre. S'hi feren diverses troballes com els olaus que revestien unes polaines (*correa* o *onemis*) de ouiro, un braçalet de bronze decorat amb unes roses repujades, un amulet de planxa de plata en forma de mà amb l'avant braç, etc.



A la columna es conserven lletres de les tres darreres ratlles de la inscripció que donen la lectura següent:

POTE(state) ...  
PONTIF(·ma)XSVMVS  
VIA·AVGVSTA

A la primera ratlla no hi ha cap lletra completa, ja que totes estan ocupades per la part superior, però de la O, T i E queda el suficient per a fer segura la lectura POTEstate. També queda part de la P inicial. Aquesta paraula suposa trib o tribunicia al final de la ratlla anterior, i possiblement el número en la part final no conservada.

La segona línia és completa en la seva longitud, encara que falta la part central; les lletres ocupaven l'25 metres, de manera que la part del mil·liari deixada en blanc tenia només 50 cm. d'amplada. De la primera paraula PONTIF sols falta la part superior de la F; ve després un trenó, i segueix XSVMVS (un altre petit trenó modern afecta a la primera S i la primera V sense esborrar-les); de la X no queda més que l'extrem inferior de la cama dreta, però aquesta petita part no pot correspondre a cap altre lletra. Per l'espai intermig i la paraula precedent la lectura és fàcil, malgrat l'anomalia del mot MAXSVMVS, tampoc sense paral·lels.

La tercera ratlla, més curta, és la única completa, amb els mots VIA·AVGVSTA separats per un punt triangular.

L'alçada de les lletres, que no són d'una regularitat absoluta, varia entre 9 i 11 cm. Són del tipus anomenat quadrat, i es poden comparar a les del mil·liari trobat a Hostafrancs (a l'altre costat de Barcelona) en 1888. N'hi ha prou amb comparar la paraula AVGVSTA que apareix en tots dos, mutilada a Hostafrancs, completa a Vilassar. Encara que sempre hem pensat que en inscripcions com els mil·liaris, el tipus de les lletres, per a la datació, han d'ésser considerats amb molta prudència, no ens estranyaria que el nou mil·liari de Vilassar fos contemporani al d'Hostafrancs, és a dir, segons tota probabilitat del temps de Claudi. Reforça aquesta idea el fet de pertanyer també al temps del mateix emperador, però en aquest cas de manera segura, el mil·liari de San Cugat del Vallès, descobert en 1932, i encara, de fet, no incorporat als nostres estudis viaris. Un altre dia pensem ocupar-nos'en.

L'interès històric més remarcable del mil·liari de Vilassar és el fet de donar-nos per a la via que anava al llarg de la costa més enllà de Barcelona cap a llevant, el qualificatiu d'AVGVSTA. Sabiem pel tantes vegades citat d'Hostafrancs, que aquesta denominació corresponia a una via a ponent de Barcelona, però era molt comú creure que passada la nostra ciutat tal honorífica menció corresponia al camí que, pel coll de Montcada, anava cap el Vallès. Ara sabem que el camí de la costa era una Via Augusta, sense que això vulgui dir que la del interior no pogués ésser-ho també. Reforça igualment la creència que en temps de Claudi hi hagué a Catalunya una gran refacció de camins.

(Viene de la página 99)

Cartañá Inglés, Justo Echeguren Aldama, Francisco Barbado Viejo, Benjamín de Arriba y Castro, Tomás Gutiérrez Díaz, Anselmo Polanco, Santos Moro Briz, Balbino Santos, Marcelino Olacoea, Antonio Pildain, Hilario Yaben, Eugenio Domínguez, Emilio F. García, Fernando Álvarez, José Zurita.

"Hasta el Arco de Bará, en Tarragona, obra romana que había visto veinte siglos, llevó la dinamita su acción destructora". (De la "Carta colectiva" del episcopado español, 1 de julio de 1937).

Tranquilícese el lector: el Arco de Bará, erigido por un general de Trajano en la Vía Augusta, sigue hoy tan firme como en cualquiera de los dieciocho (no veinte) siglos anteriores.

En vista de lo cual debemos concluir que, desde el punto de vista arqueológico, único que podemos adoptar en estas páginas (y en realidad, único que quizá convenga adoptar ante el documento citado), el testimonio de los firmantes arriba mencionados no merece fe.